A kóbor ugangok leltárából.

Dr. Herrmann Antaltól.

A A világháború, a bellum omnium contra omnes, rendkívül fokozta az etnikum politikai jelentőségét. A világválság indítékai közt döntő szerepet kitalajdonítanak az etnikus tényezőknek, ; ezeket hamarjak irányzik a teljesen hiába való öldöklés folytatásának erőszakolásére; a néprajzi mozgalmak véglegy rendszerait tárták ki a háború befejezésének céljaul és feltételül. E magyarbérres hang és lehetetlen jelszavak örök imperialista indítékának és anarchista örjöngésének diplomáciai formulái.

Kétségtelen azonban, hogy a háborúban ~~és~~ kiszorbordtak a népek etnikus jellemvonásai és ~~szomorúan~~ nyomorúsan érvényesítik hatásukat a szavatok élet-halál-harcában. E nyilvánvaló, hogy a szérszős befolyása utáns az

~~E~~ megmaradt emberanyag helyes értékelésétől, a demográfiai többtermelésétől függ a nemzetélet folyhonosságának biztosítása.

Ennek betáratára bizonyára fokozott ~~jelen~~ közéleti jelentőséget fog kialakítani az ethnikummal foglalkozó tudományoknak: ethnologia, anthropologia, ethnographia, ~~nép~~ néppsychologia, folklore, anthropogeographia, demographia, ~~a~~ ~~a~~ szociologia, eugenika stb.

[Honunkban a legégetőbb és mégis legelhanyagoltabb szociális és demográfiai problema, a legkiáltóbb és mégis ignorált „nemzetközi" kérdés a cigányság.]

300000 parázsot van itt, a takarékos 1½%-ával. Ezeknek legfeljebb 5%-a él állandó emberi módon, a civilizáció primitív formáit kóstolva. A többi nyomorban tengődik a tisztességes társadalom szélén. Ezeket emberré, magyarrá,

produktív polgárrá tanítani nevelni bizonyára igen fontos és nehéz feladata az államnak és társadalomnak.

Ezt a feladatot eddig elhanyagolta a cigányokkal szemben egyoldalúan, depressiv és kaotikus módon járt el, rendőrrel és rendőrökkel. A kóborokat a törvénytartóságok egymás háterére tolongatták. Ezzel persze nem szűnt meg a vándorlás, ezt elkerülhetlen. Az intézkedés nem lehetett megértésű, hogy az ilyen etnikus kérdések csak a legalaposabb néprajzi és népdiektani, nevelőjellegű belátással oldhatók meg. Nem hanyatlik fel a népnevelés két legfőbb tényezőjét, az egyházat és iskolát sem.

[A világháború a cigánynépben is radikálisabb (erőszakos) rendszabályokat tett szükségessé és lehetségessé. 1916. június havában a 15000 db belügyminiszteri rendelet járásonként gyűjtőhelyekre utasította a kóborlásban élő cigányokat. A nem nyomorék férfiakat bevonták, a többit őrizet alá helyezték.]

Vagy 5-~~4~~6 évem volnak, míg az 1893-iki igazgatóságom 10 évre egészen az 20 évre fűtig vándorokat vett volt számba. A felmérő utakkaról itt nem megyek részletekre. [Világjáró igazi vándor karavánt most kevés volt az országban. Az internáltak időnként bizonyos szűkebb területen kóborolhatnak, csavargóskodhatnak (volt) pattogva át-oda, jobbadán megélhetés céljából.]

A kóborlás tehát elméletileg (volna) megszűnt magyarországon. Azonban az őrizet, elhelyezés, ellátás, foglalkoztatás, fogalmakban, amely helyen az oláh betörés következtében, általában pedig kaotikus megtartó intézmények hiányában az internáltak egy részét ismét szétszórták, és a helyzet mind a igazgatóság, mind a tiszaadminisztráció részéről most rosszabbá szűrt vált. Elszakítottuk a megélhetés kevésbbé fontos erőkeret, de nem gondoskodtak fontosabbakról. A folyójelleg helyett intenzív (nyelvoktatás) kurzusokat nem követte nyomban rendszeres és időszerű, progresszív és produktív foglalkoztatás: intézmények alkotása.

[Most azonban kilátás van a kóbor cigányok ügyének intézményes interkedá-selkel és kontrolt alkotásokkal va-ló minőbbi tanyaegy rendezésére.]
Erre irányul a most az végső
s.a. kiadott belügyminisz-
teri rendelet. [Erre törekszik a sorok
írója, aki több mint harminc évtized
óta foglalkozik gyakorlati cigánytanul-
mányokkal, vándor-cigányokkal élt,
és most a belügyminisztérium állandó
cigányügyi szakértője. Több évben meg-
szervezte országszerte a internáltak
fogtaszable telepeit.

A kóborlás tehát nálunk is meg fog
szűnni. Eltűnik a vándor cigány régenyes
alakja, egy jellegzetes, érdekes vonás Ma-
gyarország tarka népéletéből. A civilizáció
szükségképpeni kalandásának itt is áldozatul
esik a primitív kultúra egy élő ~~szo~~
szerűvalója, néprajztag jelentős jelensége,
a magyar puszta kipusztult eddig sem teg-
integrálni stáfférsa.]

Ez a hagyományok közös sorsa. Ez a tudomány(ban) az emberiséget nevelő, a tradíciót őrző, az egyre kiemelkedő felé haladó civilizációnak két feladata van. [A hatványozó, máltó hagyomány értékes, életképes elemeit, motívumait konvertálja, át viszi és tudatosan belleszteti a „művelt" életbe, hogy ott megtermékenyítse és diszítse, differenciálja és megújítja az élősurvive egyhangúságától.] A ~~s~~ népiélek a népelet lényeget integráló, jelentős avitikus vonásait megőrzött és nemzeti nemzeti szellem és élő alkotó állandó átalakának el nem avuló elkötő erőit kívánja be.

Amint pedig a hagyományból nem lehet meg nem irodalmat ~~megtartani~~ az élet számára megtartani, azt a tudomány számára kell megőrizni mint a ~~az~~ népelleni ősi erőket, az emberiség kulturtörténetének értékes mintáit, az emberről való tudomány pragmatikus dokumentumait konzerválni. Kell őket tömegesben meg más módon (leírás, kép, modell, fonogram stb).

A kultuszpalotát kiadatban az Erdélyben Szegedett, akkoriban oriási apparatust (intézetek, múzeumok, könyvtárak, kiadványok, kutatóhely) birtokunk ferde az európai civilizáció dél pusztuló vidéken ~~szépjaik~~ szépeiket szellemi és tárgyi kellékeinek a kiadvány számára való megmentése és feldolgozása céljából.

Ezt a motívumot sem elég tartóra, az utóbb említett belügyminiszteri rendelet de a következő pontot szeretnék fel:

MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTER

Szám: 33071/1918.

VII.b.

Dr. Hermann Antal a belügyministerium czigányügyi szakértője a czigányok kezdetleges használati és disztárgyai , varázsló és kuruzsló eszközei és szereiről a kéziratban ide mellékelt dolgozatot irta, a mely ugy néprajzi mint müvelődés történeti szempontból méltán figyelmet érdemel.

Midőn dr. Hermann Antal kivánságának megfelelve e dolgozatot a nemzeti muzeum néprajzi osztályának megküldöm, felkérem sziveskedjék abból a belügyministerium számára és számlájára 300 példány külön lenyomatot készittetni és ide juttatni.

Minthogy a nyilvántartott czigányokkal való eljárás tárgyában 151041/1917. sz.a.kiadott itteni körrendeletben a törvényhatóságok arra lettek utasitva , hogy a czigányoknál található néprajzi és müvelődési történeti szempontból jelentősebb tárgyakat megfelelő kárpótlás mellett igyekezenek megszerezni és azokat annak idején hozzám terjesszék fel, ennélfogva a szóbanforgó lenyomatokat az e részbeni gyüjtés irányitása és megfelelő tájékoztatás czéljából a törvényhatóságoknak szándékozom megküldeni.

Ez alkalommal azt is közölni kivánom,hogy a hozzám beérkező tárgyakat, megfelelő kiválasztás után a néprajzi muzeum rendelkezésére fogom bocsátani.

./.

A magyar nemzeti muzeum néprajzi osztálya igazgatóságának

Budapest

Városliget.Iparcsarnok.

200

./.

Az ezzel összefüggő részlet kérdéseket megbizásomból annak idején dr. Hermann Antal ur fogja az igazgatósággal közvetlenül megbeszélni.

Budapest,1918.évi márczius hó 9.-én.

a minister helyett:

államtitkár.